

Hiiumaa turismi arengukava

Ain Hinsberg, Turismimaailm OÜ

1. Sissejuhatus

Käesolev Hiiumaa turismi arengukava koostati 2005. aasta suvel ja sügisel Turismimaailm OÜ konsultandi Ain Hinsbergi poolt Läänemaa Arenduskeskuse tellimisel koostöös SA Tuuruga EL Phare CBC projekti „Turismi arendamine ja koostöö Läänemere regioonis“ käigus.

Käesolev arengukava on eelkõige dokument, mis sisaldab Hiiumaa turismi olukorra ülevaate ning analüüsi, pikemaajalise tegevuse kavandamise ning edasise arengu suundi ja eelistusi. Arengukava mahust üle kolmandiku moodustab peatükk 4 ehk erinevate Hiiumaa turismi arengu seisukohalt oluliste tegevuste kirjeldus.

Arengukavale on lisatud ka tegevuskava 2006-2010.

2. Turismi ja puhkemajanduse hetkeolukord

2.1 Turismi ja puhkemajanduse ressursi ja pakkumise kirjeldus

Informatsioon

Hiiumaa - saar Läänemeres, rikas mitmekülgse, ilusa ja puutumatu looduse ning toredate inimeste poolest. Hiiumaal on hea elada. On tuhat ja üks põhjust, miks siia ikka ja jälle tagasi tullakse.

Juba ligi 455 miljonit aastat tagasi tekkis praeguse Kärkla linna lähistel meteoriidiplahvatuse tagajärjel rõngassaarestik. Need olid esimesed saared Hiiumaa praegusel kohal ja mainitud sajad miljonid aastad teevad Hiiumaast ühe maailma vanima saare.

Raske on leida Eestis looduslikult mitmekesisemat paika, kui seda on Hiiu saar. Maastikutüübid ja -pildid vahelduvad suisa peadpööritava kiirusega. Olles ühtviisi kaunid ja miniatuursed, põimuvad nad omavahel kokku just täpselt selleks, et teha Hiiumaast Hiiumaa. Suviti meelitavad pea kõiki kilomeetripikkused liivarannad Tahkuna ja Kõpu poolsaarel.

Hiiumaale on teda ümbritsevad väikesaared nagu värvikirevad pärlid kauni naise kaelas. Üle kahesaja saare ja saarekese hulka kuulub hiljuti merest tõusnud, veel taimestumata, kuid ka suuremaid metsaseid saari.

Tänu ümbritsevale merele on Hiiumaa kliima teistsugusem kui Mandri-Eestis. Päikese-
paistelisi ilmu on rohkem ja vihma vähem.

Hiidlane on oma loomult rahulik ja salliv. Ta seisab loodusele lähedal, arvestab ja armastab loodust ning on oma hingelt natuke looduslaps. Hiidlane armastab ka nalja, seega on kõige olulisem, et sa nalja mõistaks.

Hiiumaal sa pole ükski, sinuga räägivad metsad ja meri, sind embavad kuldsed liivad ja kõrvetav päike, tuuled ja allikavesi. Su ümber on üheaegselt nii minevik kui tulevik. Ole looduse lemmiklaps ja sind võetakse omaks. Naeratavad hiidlased näitavad sulle teed, kui

taevatähed ei aita... (www.hiiumaa.ee)

Hiiumaa pakkumisest ja turismiprofiilist on hetkel võimalik ülevaatlik pilt saada mitte ainult riiklikul tasandil eksisteerivate andmetega tutvudes, vaid ka maakonna oma portaali www.hiiumaa.ee turismiinfo abil.

Peale portaali on maakonna peamiseks turismiinfoallikaks iga-aastane Hiiumaa trükis, mis on ühtlasi ka peamiseks turundustöövahenditeks.

EAS TAK 2005. aasta ametlikus esindusbroshüüris “Estonia – A Great Little Country” on Hiiumaalt ära mainitud kogu Eesti 241 ja Lääne-Eesti 66 objekti hulgas järgmised tosin objekti:

- Kärkla
- Kõpu majakas
- Ristna
- Luidja
- Reigi
- Ristimägi
- Tahkuna
- Pühalepa kirik
- Vaemla villavabrik
- Kassari
- Orjaku loodusrada
- Nasva kadakad

Tegevuste ja söögikohtade osas on samas väljaandes mainitud veel:

- Tahkuna militaartuurid
- Linnumäe puhkekeskus
- Soera talumuuseum
- Liilia hotelli restoran
- Kõrgessaare mõisa viinaköögi restoran

Vastava trükise visuaalses osas leiab Eesti 73 ja Lääne-Eesti 24 foto hulgast Hiiumaa osast 4 fotot:

- Kuju Heltermaal meres
- Kõpu majakas
- Sääre
- Tahkuna

www.visitestonia.com regioonide alajaotusest leiame Lääneranniku The Romantic West Coast / Romanttinen Länsirannikko / Романтическое западное побережье / Die Romantische Westküste käsitluses Hiiumaa kirjelduse:

ENG - The islands off the coast are virtual dreamlands, unlike anything in Europe. The two largest islands are Saaremaa and Hiiumaa, which are both retreats from faced-paced city life. The islands, which also include the smaller Muhu, Kihnu and Ruhnu, have a laid-back, friendly air about them. And the landscape is considered quintessentially Estonian, with many windmills, thatched cottages and sleepy fishing villages.

FIN - Viron saaret ovat todellisia virtuaaliunelmia, toisenlaisia kuin mikään muu Euroopassa. Kaksi suurinta, Saaremaa ja Hiidenmaa, tarjoavat pakopaikan kaupungin humuun kyllästyneille.

Saarilla, joihin kuuluvat myös pienemmät Muhu, Kihnu ja Ruhnu, on rento ja reilu meininki. Maaseutua pilkuttavat tuulimyllyt, ruokokattoiset maalaistalot ja uniset kalastajakylät.

GER – Die Inseln nun scheinen einem Märchen entsprungen. Die größten sind Saaremaa und Hiiumaa, beide abseits städtischer Betriebsamkeit. Die kleineren Inseln wie Muhu, Kihnu und Ruhnu bieten eine freundliche, zurückgezogene Atmosphäre. Die Landschaft ist durchsetzt mit Windmühlen, schilfbedeckten Bauernhäusern und verschlafenen Fischerdörfern.

Venekeelne tekst erineb muudes keeltes Lääne-Eesti kohta kirjutatust – on lühem ja üldisem ühtegi konkreetset sihtkohta mainimata, märkides kõige rohkem Hiiumaaga haakuvalt ära живописные островки с нетронутой природой.

Vaatamisväärsused

Hiiumaal on www.visitestonia.com andmebaasi põhjal 31 vaatamisväärsust (seis augusti lõpp 2005), mis jagunevad liikide järgi:

- Ajaloolised 14
- Looduslikud 10
- Muuseumid 6
- Ekskursioonid 1

Asukoha järgi paiknevad need vaatamisväärsused Kärđlas (10), Käina vallas (6), Kõrgessaare vallas (6), Pühalepa vallas (6) ja Emmaste vallas (3).

www.hiiumaa.ee pakub aga <http://turism.moonsund.ee/vaatamisvaarsused.php> küljel ümmarguselt poolsada vaatamisväärsust.

Populaarseimateks hinnatakse Harju tuulik, Hiiumaa laiud, Hiiumaa muuseum, Kassari saar, Kõpu tuletorn, Kärđla arteesiakaevud, Mänspe kabel, Orjaku linnuvaatlustorn ja looduserada, Pühalepa kirik, Rebastemäe loodusrada, Reigi kirik, Ristna surfiparadiis, Soera talumuuseum, Suuremõisa loss, Tahkuna ja Ristna sõjalised kindlustused, Tahkuna ja Suursadama kivilabüridid, Sõru muuseum ja mootorpurjekas Alar ja Vaemla villavabrik. Kaunid merevaated (Hellamaa mägi jne.)

Turismimajandus

Hiiumaal hinnatakse turismimajanduse aastakäibeks 28 miljonit krooni, mis annab otsese osakaaluna saare majandusest 2%. Samas puudub ülevaade turismi kaudsest mõjust, kuigi on selge, et näiteks saare tööstuse järel suuruselt teine majandusharu kaubandus ja ka kolmas majandusharu transport sisaldavad ka turismi mõju.

Majutus

Hiiumaal on www.visitestonia.com andmebaasi põhjal 49 majutusettevõtet (seis augusti lõpp 2005), mis jagunevad liikide järgi:

- Puhkemajad 19
- Külalistemajad 8
- Puhkekülad ja –laagrid 7
- Hotell 5
- Kodumajutus 5
- Hostel 4
- Külaliskorterid 0
- Motellid 0

Asukoha järgi paiknevad need majutusettevõtted järgmiselt:

Käina vallas 21, Kärđlas 11, Kõrgessaare vallas 8, Pühalepa vallas 7 ja Emmaste vallas 2.

Hiiumaa kodulehelt leiab aga ümmarguselt 75 majutuskohta, kusjuures leiab ka majutuse liike – kámpingud, telklaagrid ja matkamajad – mida ametlikus majutusasutuste liikide loetelus ei ole.

Statistikaamet korjas aga ametlikke andmeid 2004. aasta kuude keskmise lõikes ainult 21-st Hiiumaa majutusasutusest, mis jääb alla poole Hiiumaa majutusettevõtetest.

Hiiumaa majutusasutused 2004

	Majutuskohad	Toad	Voodikohad	Tubade täitumus, %	Voodikohtade täitumus, %	Ööpäeva keskmine maksumus, krooni
01	18	169	384	9	7	210
02	17	164	352	9	7	212
03	18	168	381	10	8	184
04	19	172	389	13	11	255
05	23	236	563	17	14	253
06	31	295	744	30	30	239
07	31	326	844	40	32	266
08	31	324	853	24	21	274
09	17	181	432	17	11	310
10	15	159	360	14	12	251
11	15	150	346	7	5	343
12	15	139	322	7	5	286
01- 12	21	207	498	16,4	13,6	257
Eesti				45,5	38,7	441

Allikas: Statistikaamet

Hiiumaal pakuvad majutust valdavalt väiksemad majutuskohad, kuna hotellide nominaalosakaal on ainult 10%. Samas tuleb arvestada, et keskmine hotell on tubade ja voodikohtade mahult muudest majutuskohtadest oluliselt suurem.

Hiiumaa majutusasutuste keskmine maht on 24 voodikohta 10 toas.

Statistikaameti 2004. aasta andmetel on Eesti keskmine majutusasutus 54 voodikohaga 25 toas. Lääne-Eesti regiooni vastavad näitajad on aga 43 voodikohta 18 toas.

www.visitestonia.com andmebaasi põhjal on Hiiumaa majutusasutuste hinnaklassiks:

- A (kuni 250 EEK) - 26 korda
- B (251-550 EEK) – 13 korda
- C (551-800 EEK) – 12 korda
- D (801-1200 EEK) – 14 korda
- E (üle 1200 EEK) – 11 korda

See teeb keskmiseks hinnaks 576 EEK ehk hinnaklassina C.

Statistikaameti andmetel (saadud ainult 21-lt ettevõttelt) on ööpäeva keskmine maksumus Hiiumaal 2004. aastal keskmiselt 257 EEK.

Hiiumaa majutuse täitumus ja ööpäeva keskmine hind 2002-2004*

	Tubade täitumus, %	Voodi- kohtade täitumus, %	Ööpäeva keskmine maksumus, krooni
2002	16,9	13,1	272
2003	15,5	12,9	279
2004	16,4	13,6	257

Allikas: Statistikaamet

* Hiiumaa vastavates näitajates on ilmselt tegemist metoodilise või andmebaasi veaga, sest maakonna täitumus ei saa olla nii madal ei kohalike turismiasjaliste ega majutusettevõtjate hinnangul.

2005. aasta esimese kaheksa kuu näitajate põhjal oli tubade täitumus 18,9%, voodikohtade täitumus 15,8% ja ööpäeva keskmine maksumus 286 krooni.

Toitlustus

Hiiumaal on 25 toitlustuskohta, millest 9 (kolmandik) asub Kärđlas ja 5 (viierendik) Käina vallas. Restorani tasemel toitlustuse pakkujaid on 5, peamisteks toitlustuskohtadeks on erinevad kohvik-baarid.

MTÜ Eesti Maaturism rahvustoidu pakkujate nimekirjas on Eesti 97 ja 31 Lääne-Eesti pakkuja hulgas Hiiumaalt Dagen Haus, Katri Külalistemaja, Mäeotsa Talu Suvemaja, Pihla Turismitalu, Puulaiu Matkamaja, Trahter Vetsi Tall ja puhkeküla, Soera Talumuuseum.

Aktiivne puhkus

Hiiumaal on www.visitestonia.com andmebaasi põhjal Eesti 378 ja Lääne-Eesti 77 pakkuja kõrval 16 aktiivse puhkuse pakkumist (seis augusti lõpp 2005), mis jagunevad järgmiselt:

- Matkamine 6
- Ratsutamine 4
- Golf 1 (minigolf)
- Vesiharrastus 4
- Jalgratas 1
- Kalandus 0
- Taliharrastus 0

Asukoha järgi on kõige suurem aktiivse puhkuse pakkumine Kõrgessaare vallas (7 - samas on Kõrgessaares ühelt pakkujalt andmebaasis kaks pakkumist, mistõttu tegelik pakkujate arv on 6), millele järgnevad Kärkla (4), Käina (3) ning Emmaste ja Pühalepa vallad (kummaski 1).

www.hiiumaa.ee-lt leiab ökoturismi ja ajaviite <http://turism.moonsund.ee/ajaviide.php> alt 14 aktiivse puhkuse pakkujat.

Maaturism

Maaturismi andmebaasis on 197-st Eesti ja 96-st Lääne-Eesti pakkumisest 18 Hiiumaalt, kusjuures 16 on majutuse pakkumised, 1 vaba-aja teenus ja 1 puhkepakett.

Matkarajad

Eesti matkaradade andmebaasis on 218 Eesti ja 34 Lääne-Eesti raja hulgas Hiiumaalt järgmised 8 matkarada:

- Kassari
- Loodus-militaarretked
- Meteoriidikraatri ürglooduse rada
- Orjaku loodusrada
- Rebastemäe loodusrada Kõpus
- Soera matkarada
- Suuremõisa pargi matka-õpperajad
- Kukka matkarada

www.hiiumaa.ee matkaradade andmebaasis on aga 10 matkarada:

- Loodus-militaarretked
- Hiiumaa laiud
- Meteoriidikraatri ürglooduse rada
- Neljateeristi loodusrada
- Orjaku loodusrada
- Rebastemäe loodusrada
- Tuletorni ring
- RMK Kärkla-Tõrvanina matkarada
- RMK Luidja-Paope matkarada
- RMK Leemeti-Õngu matkarada

Reisifirmad

Hiiumaal tegutseb 2 reisifirmat, Tiit Reisid ja Moonsund Eco.

Giidid

Hiiumaa giidide ja Hiiumaa reisijuhtide seltsi liikmete nimekirjas on 30 nime.

Keeleline jagunemine:

- Eesti 30
- Inglise 8
- Soome 6
- Vene 6
- Rootsi 3
- Saksa 3

Sündmused

Hiiumaal toimub Hiiumaa turismitrükise üritustekalendri põhjal maist augustini 60 erinevat üritust, millest pooled korraldatakse juulis.

Hiiumaa tippürituste parimateks näideteks on Hiiumaa Kammermuusika päevad, Hiiumaa Lastefestival ja Päikeseloojangumuusika.

Transport

Hiiumaa peamiseks turismivärvaks on Heltermaa sadam, mille kaudu toimub regulaarne praamiühendus mandri Rohuküla sadamaga. Sõru sadamast toimub regulaarne praamiühendus Triigi sadamaga Saaremaal.

Tähtsamad sadamad on veel Lehtma, Orjaku ja Suursadam.

Hiiumaad teenindab Kärkla lennujaam, mis on Eesti Lennuameti poolt litsentseeritud rahvusvaheline instrumentaallennuväli. Regulaarseid Tallinn-Kärkla lende teostab Avies.

Hiiumaale on bussiliinide otseühendusi ainult Tallinnast - päevas vähemalt kaks.

Hiiumaal on kokku ligi 1000 km teid, millest pea kolmandik on kõvakattega. Kõigi suuremate asulate vahel on võimalik liigelda mustkattega teedel.

Hiiumaal tegutseb 7 taksoteenuse pakkujat ja 6 autorenditeenuse pakkujat.

Hiiumaal on märgistatud 7 jalgrattamarsruuti.

EuroVelo marsruut 1 läbib saare Emmaste – Kõrgessaare – Kärkla – Heltermaa teid mööda.

Loodusressursid

Rannavallidest ja luidetest liigestatud Hiiumaa loodus on väga mitmekesine ning liigirikas. Saarel on 12 maastikukaitseala ja 4 looduskaitseala kogupindalaga 14 784 ha (koos akvatooriumiga).

Hiiumaal on järgmised kaitsealad:

- Tahkuna looduskaitseala
- Pihla-Kaibaldi looduskaitseala
- Rattagu looduskaitseala
- Leigri looduskaitseala
- Kukka maastikukaitseala
- Hiiumaa Laidude maastikukaitseala
- Käina lahe-Kassari maastikukaitseala
- Sarve maastikukaitseala
- Luidja maastikukaitseala
- Tilga maastikukaitseala
- Kallaste maastikukaitseala
- Sepaste maastikukaitseala
- Leigri maastikukaitseala

- Kõrgessaare maastikukaitseala
- Tihu maastikukaitseala
- Kõpu maastikukaitseala

Lisaks mainitud kaitsealadele on Hiiumaal 4 kaitsealust parki ja 69 kaitsealust looduse üksikobjekti.

Metsamaa üldpindala on 65% saare üldpindalast ja seega on Hiiumaa Eestimaa suurima metsasusega maakond. Metsamaale lisandub 2400 ha põõsastikke ja 3000 ha soid.

Hiiumaa metsadel on ka suur looduskaitsealine väärtus. Vaheldust pakuvad loometsad, eriti Sarve- Heltermaa ümbruse lookaasikud, Kassari ja Kootsaare kadastikud, samblikumännikud vaheldumisi nõmmrabaga Pihla- Kaibaldi ja Tahkuna piirkonnas, samblikukuusikud Poama kandis, jugapuu alusmetsaga puistud Tahkunas ning sanglepikud liikuva põhjaveega aladel. Huvitavad on lubjarikkad soostunud või ajutiselt vee all olevad kidura puistaimestikuga alad Kõrgessaare, Hilleste ja Kukkasoo piirkonnas - need on käpaliste kasvualad.

Hiiumaal on ka RMK puhkeala, mille panus saare turismiinfrastruktuuri on järgmine:

- Luidja puhkemaja ja telkimiskoht
- Tõrvanina telkimiskoht
- Kalurikoja metsaonn
- Metsapere metsaonn
- Kapasto metsaonn
- Kärddla-Tõrvanina matkarada
- Luidja-Paope matkarada
- Leemeti-Õngu matkarada
- Paluküla suusarada
- Leemeti suusarada
- Sääre nina lõkkekoht

- Vanajõe oru lõkkekoht
- Laasimetsa piknikukoht

Hiiumaa jahimaade pindala on 100 353 ha, mis jaguneb üheksaks jahipiirkonnaks. Saarel on ka RMK Leluselja jahimajand. Kokku on 2004. aasta seisuga Hiiumaal registreeritud 264 jahimeest. Lisaks kohalikele jahimeestele käib jahil ka arvukaid jahituriste (2004. aastal väljastati jahitunnistused 283 välisjahimehele). Olulisemad jahiobjektid Hiiumaal on põder, punahirv, metskits, metssiga ja veelinnud.

2004. aastal kütiti Hiiumaal 3365 parti, 384 metskitse, 309 hane, 262 metskurvitsat, 246 kährikut, 240 metssiga, 232 rebast, 100 metsnugist, 61 põtra, 53 punahirve.

Hiiumaal tegutseb ligi 600 kalurit.

Organisatsioonid

Hiiumaal on peamine maakondlik turismiasjaline MTÜ Hiiumaa Turismiliit, mille ülesandeks on Hiiumaa turismiettevõtjate huvide eest seismine, turismiarendus, turismialane nõustamine. Liidu peamiseks partneriteks turismitegevuse arendamisel ja koordineerimisel on Sihtasutus Tuuru ja Hiiu maavalitsus.

Kärdlas paikneb ka Hiiumaa turismiinformatsioonikeskus.

Eesti Turismifirmade Liidu liikmeks on Tiit Reisid OÜ.

MTÜ Maaturismi liikmeid tegutseb Hiiumaal 11.

Eesti Hotellide ja Restoranide Liidu ja Eesti Kuurort- ja Taastusravi Liidu liikmeid Hiiumaal ei ole.

Keskkonnamärgid

Hiiumaal on välja töötatud oma keskkonnamärk - Hiiumaa Roheline Märk, mis tähistab majutus- või söögikohta, mis majandab säästes looduskeskkonda.

Märgiga on tähistatud:

- Soera Talumuuseum
- Puulaiu Matkamajad
- Pihla talu
- Vesigari Puhkemaja
- Vaemla Villavabriku kohvik
- Luidja Puhkemaja
- Mäeotsa talu suvemaja Orjakus

2.3 Turud

Sise- ja välituristide jagunemise osas oli siseturistide osakaal Hiiumaal 2004. aastal 69%. 2002. aasta vastav näitaja oli 61% ja 2003. aastal 66%.

Hiiumaal majutatute (16740 2004. aastal) osakaal Eesti majutusettevõtete statistikas on 1% piiril - siseturistide osas üle selle ja välituristide osas allpool vastavat joont.

Lääne-Eesti regiooni kontekstis on see selgelt väiksem maht, kuid kogu Eesti maakondade vahel võrreldes on Hiiumaast väiksemad turismimaakonnad Tartu maakond (Tartuta), Jõgeva maakond, Rapla maakond, kusjuures Viljandi ja Järva maakondadega ollakse üsna samal tasemel.

Arvestades, et näiteks 2003. a külastas Hiiumaad Turismiinfokeskuse hinnangul ligikaudu 135 000 külastajat, jääb saarele ametlikus ja tasulises majutuses ööbima ainult iga ühe-kaheteistkümnnes külastaja.

Riikide osas domineerib välisriikidest ülekaalukalt Soome (18% majutatutest 2004). Omaette järgmise rühma moodustavad Läti (4,5% majutatutest 2004), Saksamaa (3,3% majutatutest 2004) ja Rootsi (3,1% majutatutest 2004).

Sisuliselt on Hiiumaal tegemist kahe turuga – Eesti ja Soomega – kuna nende majutatute osakaal on kogu turust 84%.

Hiiumaal majutatute top 2004

	Kokku	Eesti	Soome	Läti	Saksamaa	Rootsi
01	267	237	22	0	1	5
02	208	176	13	0	2	3
03	341	304	12	0	8	14
04	611	420	146	19	12	2
05	1733	1158	332	84	71	49
06	3304	2466	594	25	68	66
07	4803	2942	791	307	182	246
08	3238	1914	701	271	128	65
09	1005	533	263	25	71	23
10	617	411	117	0	8	35
11	329	275	30	4	3	16
12	284	232	25	10	2	1
Kokku	16740	11068	3046	745	556	525

Allikas: Statistikaamet

Võrreldes majutatute arvu ööbimistega saame keskmiseks Hiiumaal viibimise kestvuseks 2004.aastal 1,83 ööd. Kogu Eesti vastav näitaja oli 1,96 ja Lääne-Eestil 2,8.

Siseturistid viibil saarel 1,8 ööd, soomlased 1,93 ööd, sakslastel koguni 2,46, rootslastel 1,81 ja lätlastel ainult 1,17.

Tipphoojaks on selgelt suvekuud (majutatutest 68% ja ööbimistest 67%). Sekundaarseks hooajaks võib lugeda maid ja septembrit.

Hiiumaal ööbimiste top 2004

	Kokku	Eesti	Soome	Saksamaa	Rootsi	Läti
01	811	723	41	31	14	0
02	713	668	23	3	5	0
03	909	815	21	46	23	0
04	1257	644	514	46	2	19
05	2490	1625	529	110	60	84
06	6611	4841	1182	238	123	37
07	8494	4987	1584	452	456	405
08	5431	3260	1158	238	153	282

09	1473	756	395	116	36	27
10	1346	805	327	18	35	0
11	566	411	68	39	43	4
12	483	391	35	32	1	10
Kokku	30584	19926	5877	1369	951	868

Allikas: Statistikaamet

Kasv on 2002.-2004. aastate võrdluses olnud märgatav – 2002 majutus saarel 10988 ja 2003. aastal 11549 turisti ning 2003-2004 kasvuks oli tähelepanuväärsed 31%.

Vastav kasv pärines peamiselt siseturult (+3502 majutatut, +31%) ja vähemal määral Soomest (+504 majutatut, +16,5%) ja teatud üllatusena Lätist (+538 majutatut, +72,2%).

Ülejäänud turgude kasv oli tagasihoidlikum – Saksast +191 majutatut ja + 34,4% ning Rootsist +137 majutatut ja +26%.

2005. aasta esimese kaheksa kuu lõikes aga toimus –1,5% suurune tagasimineku majutustes võrreldes 2004. aasta sama perioodiga, kusjuures languse taga on peamiselt siseturu majutatute –9,7% ja Lätist majutatute –13,3%.

Kasv jätkus aga muudelt olulistelt turgudelt – Saksast lausa +49,4%, Rootsist +29,1%, ja Soomest +6,8%.

2004. aastal teenindas Hiiumaa turismiinfokeskus Kärđlas kokku 15100 klienti, nende hulgas 9750 keskuse külastajat. Külastajaid oli enam Eestist – 5800, Soomest – 1460, Saksamaalt – 760 ja Rootsist 560.

2.4 Arengudokumendid

RTA 2002-2005

Riiklikul turismitasandil käsitleb Hiiumaa turismi “Riiklik turismi arengukava 2002-2005”, mis mainib Hiiumaad ühe Eesti turismiressursipiirkonna – Lääne-Eesti ja saarte – ja eelisarendatava tootearenduspiirkonna – Lääneranniku ja saarte – raames.

Maakonnaplaneering

Maakonnaplaneering mainib turismipeatükis, et planeeritaval perioodil nähakse turismi suurt arengupotentsiaali. Märkatav efekt turismiarengus saavutatavat alles peale “pudelikaela“ – praami- ja lennuühenduse olulist parandamist ning Hiiumaa turismimarketingi parandamist. Tuleb märkida, et vähemalt lennuühendus on kõnealuse planeeringu koostamise ajast oluliselt paranenud.

Tegevuste osas on peamiseks teemaks Hiiumaa, kui turistide “paradiisi saar” Läänemeres, kus pearõhk on kolmel valdkonnal – turundusel, infrastruktuuril ja tootearendusel.

Kõikide Hiiumaa omavalitsuste arengukavades on turismi leidnud mingil moel kajastamist. Kõige põhjalikumalt kajastavad turismi oma arengukavades Pühalepa ja Emmaste vallad, lühemalt Kärdla linn ja Kõrgessaare vald ning üsna põgusalt Käina vald. Kui mahuliselt on turismile pööratud tähelepanu üsna erinev, siis sisu poolest rõhuvad pea kõik turismi toetava infrastruktuuri arendamisele ja turismi kui väikeettevõtluse toetamisele ning turundusele. Eelisarendatavaks loetakse kvaliteetset loodusturismi.

2.5 SWOT – analüüs

Tugevused

- Tugev eripära
- Turvaline ja stressivaba puhkekeskkond
- Väärtuslik ja heas seisus looduskeskkond - liigirikkus, flora ja fauna mitmekesisus
- Massiturismi puudumine
- Omapärane - Hiiumaa kui merelisuse ja saarelisuse pärl
- Sama hinna eest rohkem väärtust
- Kvaliteetne majutusteenus
- Brändid – Hiiumaa, Kõpu majakas, Kassari

Nõrkused

- Väga madal majutuskohtade täituvus
- Välisturgude osakaal väike ja langeb
- Hiiumaa esiletoomine riiklikus infos ja turundamises ebapiisav
- Vähe atraktiivsed teenuseid/ tooteid = vähe kulutusi tarbijate poolt
- Info ja turundus – kliendi arvates vähe saadaval
- Investeeringutoetus läheb “mööda” – taotlemisvõimelised vaid suuremad tegijad
- Teenused ja tooted pakkumise kesksed, mitte nõudlusel põhinevad
- Terviseturismile (*wellness*) kui trendile ei ole tähelepanu pööratud
- Kvalifitseeritud tööjõu nappus
- Teenuste hinnad ja käibed madalad
- Investeeringukapitali (eelkõige omavahendite) vähesus piirkonna turismis
- Transpordiühenduse kitsaskoht – praamiühendus
- Lühike hooaeg

Võimalused

- Loodusressursi efektiivsem ja elamuslikum kasutamine ka madalhooajal
- Maa-, loodusturismi ja aktiivse puhkuse nõudluse tõusva trendi ära kasutamine
- Regioonitasandi katuse ja koostöö käivitamine Lääne-Eestis
- Potentsiaalse uue nõudluse kaardistus (vajaduste), et olla valmis turul toimuvateks muutusteks proaktiivselt – majandus kasvab, tulud ka
- Oma ja välismaa eeskujude (*best-practice*) ehk edukate naabrite kaasuste pealt
- õppimine ja õpetamine
- Turismialase infrastruktuuri parendamine
- Turismi toetava infrastruktuuri arendamine
- Riiklike regionaal- ja eurovahendite aktiivsem ja koordineeritud kasutamine turismi arendamisel

- Lääne-Eesti “Põlvamaa”
- Kaugelu- ja töökeskkonnaturism ning aktiivne *second homes* kinnisvaraarendus
- Ühiseks Lääne-Eesti majandusruumiks pürgimine

Ohud

- Ametkondade poolt rakendatavad “euroregulatsioonid”
- Majanduspoliitika ebamäärasus ehk turismi roll majanduses lahtine
- Oskusteabe vähesus ning analüüsi nõrkus
- Turismi peamiste atraktsioonide (tõmbekeskuste) TOP-listi puudumine, iga
- investeeringu ja toetuse ning arendustegevuse põhjendus “nullist”
- Kvalifitseeritud tööjõu nappus
- Taluvusvõime ebapiisav kontrollimine ning ületamine tasandil
- Riiklik turismi turundus ja poliitika kasutavad Hiiumaad ära, kuid Hiiumaa sõna ressursside jagamisel ja kasutamisel ning prioriteetide määramisel ei maksa
- Turismitoodete omapära nivelleerumine
- Turism annab küll tööd, kui kasum läheb mujale
- Tööjõu “eksport” mandrile

SWOT-ist tulenevad peamised muutusvajadused

- Majutuskohtade täituvuse tõstmine ja hooajalisuse vähendamine aktiivse tootearenduse ja turunduse abil;
- Turunduse tõhustamine eelkõige portaali edasiarendamise ja meediatöö abil;
- Transpordiühenduste parandamine;
- Oskusteabe aluste – uuringute ja statistika – parendamine toetamaks üldist turismi arengut maakondades;
- Turismihariduse pakkumise alustamine Hiiumaal;

3. Turismi ja puhkemajanduse arengu visioon ja eesmärgid

3.1. Visioon ja eesmärgid

Visioon

Aastal 2015 on Hiiumaa
Läänemere regioonis tuntud ja
siseturul tunnustatud turismi- ja elukeskkond,
kvaliteetse ja säästva turismi sihtkoht,
mis pakub hästi säilinud ja mitmekesiseid looduskooslusi
ning omanäolist kultuuripärandit.

Eesmärgid

Lääne-Eesti turismipoliitikas:

1. Lääne-Eesti kui ühtse ja koordineeritud turismiregiooni ning -sihtkoha tekitamine
2. Lääne-Eesti regiooni turismi katusorganisatsiooni ettevalmistamine ja käivitamine
3. Riikliku turismipoliitika mõjutamine:
 - 3.1 Turismipoliitikas rohkem võimu ja vahendeid Tallinnast välja;
 - 3.2 RTA 2007-2013-sse suurem sektori panus
 - 3.3 Struktuurifondide õiglasem "ümberjagamine" (turundus regioonidesse ja tootearendus tegeliku toote põhiseks)

3.4 Mereturismi organiseerimine

4. Lääne-Eesti kui mereturismipõhise regiooni arendamine:

4.1 Eesti mereturismi arengu keskus

4.2 Balti mereturismi võtmeregioon (Via Baltica Maritima või Via Mare Balticum – Soome ja Balti rannik)

4.3 Läänemere regiooni mereturismi telg

4.4 Igas maakonnakeskuses kvaliteetne jahisadam

Maakonna puhkemajandus- ja turismipoliitikas:

1. Puhkemajanduse ja turismi töökohtade arvu kasv 5% aastas;
2. Piirkonnas külastajate ja turistide poolt tehtavate kulutuste kasv 5% aastas;
3. Ööbivate siseturistide arvu kasv 5% aastas;
4. Ööbivate välituristide arvu kasv 5 % aastas;
5. Pakutatavate turismiteenuste ja toodete arvu kasv 5% aastas;
6. Puhkemajanduse infrastruktuuri parandamine;
7. Riikliku keskkonna, regionaal- ja turismipoliitika mõjutamine Hiiumaale ja Lääne-Eestile vajalike otsuste suunas

Maakonna majanduspoliitikas:

- majandusarengu tõhustamine ja viimine Lääne-Eesti regiooni keskmisele tasemele;
- lisasissetulekuallikate ja uute töökohtade loomine ning olemasolevate töökohtade säilitamine;
- majanduse mitmekesistamine ja ümberstruktureerimine;
- kohalike eelarvetulude suurendamine, investeringute meelitamine piirkonda väljastpoolt.

Maakonna sotsiaalpoliitikas:

- üldise elukeskkonna ja -kvaliteedi parandamine;
- toimetulekuvõimaluste lisamine suurtest tõmbekeskustest väljaspool;
- kohaliku initsiatiivi kui arengut käivitava faktori esiletoomine ja toetamine;
- paremate puhkamistingimuste loomine kohalikele elanikele turismi- ja puhkemajandus- ja spordiinfrastruktuuri arendamise kaudu;
- maakondade ääremaa staatusest tuleneva sotsiaalse depressiooni vähendamine;
- puhkemajanduse, spordi ja vaba-aja kolmanda sektori toetamine.

Maakonna keskkonnapoliitikas:

- keskkonda mõjutava tegevuse kavandamisel säästva arengu põhimõtetest lähtumine;
- olemasolevate loodusväärtuste aktiivne säilitamine – säästev rakendus turismielamuse loomisel looduskeskkonnas;
- Hiiumaa kui säästva arengu ja turismiarenduse positiivse koosmõju näidispiirkonna arendamine;
- Hiiumaa loodus- ja pärandiväärtuste aktiivsem eksponeerimine (külustuskeskus);

Maakonna pärandipoliitikas:

- kultuuriväärtuste aktiivne säilitamine – säästev rakendus turismielamuse loomisel kultuurikeskkonnas;
- ajaloo- ja kultuuripärandi eksponeerimine;
- atraktiivsete sündmuste (kultuur, sport, meelelahutus) tekitamine ja traditsiooniks muutumine.

Maakonna arengu- ja administratiivpoliitikas:

- planeerimis-otsustus-rakendusahelat nõudlus-ettevõtja-KOV-maakond-regioon-riik toimivuse toetamine;
- Lääne-Eesti koostööprojektide algatamine ja läbiviimine

3.2 Visioonist ja eesmärkidest tulenevad prioriteetsed tegevusvaldkonnad

1. Tootearendus
2. Informatsioon ja turundus
3. Infrastruktuur
4. Seire, oskusteave ja inimressurss
5. Koostöö ja turismipoliitika

4. Tegevused

4.1 Tootearendus

Hiiumaa tootearenduse eesmärkideks on konkurentidest eristuvalt omanäolise ning kvaliteetse turismitoote pakkumine, mis põhineb loodusturismil, päranditurismil ja mereturismil.

4.1.1 Madalhooaja toode

Hiiumaa madalhooaja tegevuse eesmärgiks on aastaringsemalt toimiv turismitoote pakkumine ja tippahooaja kõrvale lisahooegade tekitamine.

Juuni esimene pool ja augusti teine pool

Esmaseks madalhooajaks loetakse juuni esimene ja augusti teine pool. Vastava hooaja täitmiseks koostatakse 2006 kogu Hiiumaa turismiettevõtlust katvad eripakkumised koostöös transpordifirmadega traditsiooniliste suveteenuste ja –toodetega, mida reklaamitakse aktiivselt mais ja augustis siseturul.

Alates 2007 koostatakse vastavad virtuaalsed eripakkumiskataloogid ka peamistele välisturgudele.

Mai ja september

Tähtsuselt teiseseks madalhooajaks loetakse mai ja september. Vastava hooaja täitmiseks koostatakse 2006 kogu Hiiumaa turismiettevõtlust katvad eripakkumised koostöös transpordifirmadega hooajaliste (kevad ja sügis Hiiumaal) nädalavahetusteenuste ja –toodetega, mida reklaamitakse aktiivselt aprillis ja septembril siseturul.

Alates 2007 koostatakse vastavad virtuaalsed eripakkumiskataloogid ka peamistele välisturgudele.

Aktiivne puhkus

Koostöös Eesti turul etableerunud aktiivse puhkuse pakkujatega koostatakse ja pakutakse 2006 mais ja juuni esimesel poolel ning augusti teisel poolel ja septembris Hiiumaa pakette:

- Jalgrattamatkad
- Jalgsimatkad
- Kanuumatkad
- Ratsamatkad ja ratsasport
- Marja- ja seeneretkematkad

Sügisese hooajapikendusena korraldatakse marja- ja seeneretkematkasid võimalusel koos pädeva saatjaga.

- Loodus ärkab-matkad

Kevadise hooajapikendusena korraldatakse looduse ärkamist kajastavaid matkasid võimalusel koos pädeva saatjaga.

- Fotomatkad

Kevadise ja sügisese hooajapikendusena korraldatakse fotomatkasid võimalusel koos pädeva saatjaga ja loodusfotograafiga.

- Linnuvaatlusmatkad

Kevadise ja sügisese hooajapikendusena korraldatakse linnuvaatlusmatkasid võimalusel koos pädeva saatjaga.

- Militaarmatkad

- Jääturismi teenused ja tooted (alates 2006/2007 talvest)

- Soomekelgu safarid - talvel merejääl koos pädeva saatjaga;
- Suusamatkad - talvel merejääl koos pädeva saatjaga;
- Uisumatkad - talvel merejääl koos pädeva saatjaga;
- Jäägolf - talvel ainult koos pädeva saatjaga;
- Matkitud hülgejaht – vibude, ambude ja märklaudadega merejääl hülgejahi matkimine;
- Jäälune kalapüük (unnapüük).

Mahewellness

Alguses mai ja septembri täitmiseks alustatakse majutusettevõtete poolt kohalikul looduslikul mõjuainel ja keskkonnal põhinevaid wellness-pakette, mille wellness-element koosneb massaazhidest, vannidest (ka kohalikku ravimuda kasutades), mineraalveest, paastumisest ja looduses liikumisest vastavate loodusressurssidega (ürdid, taimne toit, jne.) tutvumiseks.

(*Wellbeing* pakub lõõgastust ja *fitness* nõuab aktiivset liikumist. Seega - **wellbeing** + **fitness** = wellness ehk saavutatakse vaimne ja füüsiline tasakaal ja heaolu olles selleks aktiivselt passiivne).

Vastava hooaja täitmiseks koostatakse 2006 kogu Hiiumaa mahewellnessi eripakkumised koostöös transpordifirmadega nädalavahetusepakettidena, mida reklaamitakse aktiivselt aprillis-mais ja augustis-septembris siseturul.

Alates 2007 koostatakse vastavad pakkumised siseturule aastaringsete nädalavahetusepakettidena ja nädalapakettideba ka peamistele välisurgudele.

Loodusturism

- Matkad – vt. eespool aktiivne puhkus
- Mereturism – vt. eespool aktiivne puhkus

Väikesadamate, majutusasutuste merelised lisateenused ja muud mereturismi teenuste pakkumised kaasatakse ülalmainitud madalhooajapakkumistesse omaette "Mereline Hiiumaa" alajaotusena.

- Koolide kampaaniad

Koostöös RMK Hiiumaa puhkealaga kaks loodushariduse kampaaniat koolidele – kevadine mai lõpus-juuni alguses ja sügisene septembris.

Konverentsid-koolitused-preemiaturism

Väikeste konverentsid-koolitused-preemiaturismi teenuste pakkumised kaasatakse ülalmainitud madalhooajapakkumistesse omaette "Mõtte-Hiiumaa" alajaotusena. Turule pakutakse mitte ainult võimalust pinna kujul, vaid preemiaturismi-elementidega temaatilisi pakette.

4.1.2 Loodusturism

Mereturism

- Väikesadamapõhine mereturism

Töötatakse välja Hiiumaad ümbritsevad ja Läänemaaga siduvad purjejahi- ja kaatrimarsruudid koostöös Tallinnas ja Haapsalus paiknevate mereturismiteenuste pakkujatega.

- Lautrid koos puhkekohtadega

Arendatakse välja koos puhkekohtadega väljaarendatud lautrite võrgustik.

- Majutuste lisateenused

Kõikides info- ja turundusmaterjalides luuakse omaette alajaotus "Mereline Hiiumaa" vastavate teenuste selgemaks esiletoomiseks.

Koostatakse nõ. rannikulähedasi merematkamarsruute, kus paadiga-kanuuga-süstaga toimuva matkamise sisuks on maastiku, taimestiku ja lindude vaatlemine.

Loodusharidus

RMK ehitab ja arendab välja loodushariduskeskused Hiiumaal, mis toetavad oma tegevusega peale RMK ülesannete täitmise ka säästva arengu hariduse õpikeskkonna pakkumist saarel erinevatele sihtrühmadele. Olulisel kohal on praktiline looduse tundmine, loomingulise inspiratsiooni ammutamine loodusest ja oskused looduses

liikumiseks.

Koostöös RMK-ga kaks loodushariduse kampaaniat koolidele – kevadine mai lõpus-juuni alguses ja sügisene septembris.

Jahiturism

Kooskõlastatakse RMK Leluselja jahimajandiga ja -seltsidega ulukiressursi jagunemine kohalike jahimeeste ja jahituristide vahel ning arendatakse välja jahisaaduste realiseerimisvõimalus saarel.

Propageeritakse maaomanikele jahist tuluallika tekitamist.

Toetatakse üleminekut fotojahile.

Linnuvaatlus

Koostöös Läänemaaga ja Saaremaaga koostatakse linnuvaatlusturismi ühiseid pakette. Arendatakse välja linnuvaatlustornide võrk, näiteks: Ristna, Kukka laht, Hausma küla, Tahkuna, Paope, Kõrgessaare, Orjaku, Vanamõisa laht.

Tegeldakse linnuvaatlusturismi infrastruktuuri arendamisel endiste militaartornide kasutuselevõtuga.

Maali- ja fotolaagrid

Alustatakse suviste nädalavahetuste maali- ja fotolaagritega looduskaunite vaadetega kohtades kaasates võimaluste piires tuntud loodusfotograafe ja maalikunstnikke.

4.1.3 Aktiivne puhkus

Koostatakse paketid koostöös Eesti turul aktiivsete aktiivse puhkuse pakkujatega, mille komponentidena pakutakse koos majutusega Hiiumaal saarega seotud aktiivse puhkuse teenuseid.

Pilootpakkumine avatakse kevadhooajaga 2006, kusjuures pilootpakette tutvustatakse messil Tourest 2006 ja meediale koos vastava tutvumisreisiga mais.

Paketid koosnevad peamiselt erinevatest matkadest – jalgratta, kanuuga-süstaga, ratsa või jalgsi – ning pakutakse ka kombineeritud matkapakette, kus kliendil on võimalus päeva erinevad pooled sisustada kahe erineva matkaga.

Pakette pakutakse ainult eelmisel päeval tehtud broneeringute põhjal.

- Matkad
 - Jalgrattamatkad – kaht tüüpi – Tour de Hiiumaa ehk kahepäevane ring ümber saare või päevased matkad väljavalitud piirkondlikul marsruudil;
 - Jalgsimatkad - koostatakse piirkondlikud erinevaid olemasolevaid matkaradu siduvad matkamarsruudid;
 - Suusamatkad - korraldatakse talvel merejääal ainult koos pädeva saatjaga ja valgel ajal;
 - Ratsamatkad - koostatakse piirkondlikud ratsamatkamarsruudid;
 - Hobuhiidlaste matkad
 - Süstamatkad – peamiselt Kassari ja laidude piirkonnas.
 - Militaarmatkad

- Aktiivpuhkuse maineüritused igal aastaajal näiteks – talvel suusa- või uisumatk, suvel süstamatk, sügisel jalgrattamatk, kevadel jalgsimatk, kusjuures rakendusvaldkondadena on kasutada näiteks ka ratsamatkad, tervisesport, orienteerumine, võrkpall, purjetamine ja kergejõustik.
 - Maineüritustena tuleb käsitleda iga hooaja kohta ühte aktiivse puhkuse/seiklusspordi ja muu valdkonna üritust.

- Maineürituse nimes peab kajastuma Hiiumaa nimi.
- Maineüritusi peaks käsitlema mitte üksikute ja korraldajatest sõltuvate hajaettevõttena, vaid erinevatest üritustest koosneva mitmiküritusena, mille raames korraldajad on eelkõige valla koostööpartnerid, kes seotud pikemaajalise lepinguga, mitte vald vaid ürituse toimumise kohaks.
- Maineürituste äriidee lähtekohaks peaks olema vastava sponsori turundusüritus, mitte osalustasu või piletite pealt teenimine.

4.1.4 Mahewellness-turism (väikeste majutajate lisateenuse pakkujate võrk ühiselt turule)

Alustatakse majutusteenuste poolt kohalikul looduslikul mõjuainel ja keskkonnal põhinevaid wellness-pakette, mille wellness-element koosneb massaažidest, vannidest, paastumisest, mineraalveest ja looduses liikumisest vastavate loodusressurssidega (ürdid, taimne toit, jne.) tutvumiseks.

(*Wellbeing* pakub lõõgastust ja *fitness* nõuab aktiivset liikumist. Seega - **wellbeing** + **fitness** = wellness ehk saavutatakse vaimne ja füüsiline tasakaal ja heaolu olles selleks aktiivselt passiivne).

Vastava Hiiumaa mahewellnessi pakkujate koostöövõrk turundab ennast ühiselt.

Alates 2007 koostatakse vastavad pakkumised siseturule aastaringsete nädalavahetusepakettidena ja nädalapakettidena ka peamistele välisurgudele.

4.1.5 Üritused

Hiiumaa toimib vastavate ürituse "lavana", korraldajateks profid väljaspoolt.

Hiiumaa tippüritus

- Hiiumaa tippürituse ideekonkursi läbiviimine eesmärgiga korraldada pilootüritus 2006 ja esimene täies mahus üritus 2007.
- Tippüritus võiks roteerida ümber saare näiteks valdade kauppa.

Mastaapsete ja saare maine suhtes oluliste ürituste korraldamise toetamine

- Koostatakse iga-aastane saare nõ. ametlike ürituste kalender põhimõttel, et saare ametliku ürituse staatuse ja toetuse saamiseks peab olema ürituse korraldaja esitanud oma ürituse üldise kava kooskõlastuseks koos vastava korraldamise toimumisajaga aasta enne ürituse toimumist ning detailse kava pool aastat enne ürituse toimumist.
- Saarel korraldatakse iga-aastase nõ. ametlike ürituste kalendri koostamiseks töötuba ürituste korraldajatega põhimõttel, et 2007. aasta kalender selgub 2006. aasta suvel, 2008. aasta kalender 2007. aasta suvel jne. ehk siis pool aastat enne vastava kalendriaasta algust.
- Saare ametlike ürituste kalender koostatakse põhimõttel, et suure hulga liiga lokaalsete ürituste asemel on eesmärgiks pigem vähem, kuid suuremaid üritusi – igal vallal üks korralik üritus, nõ. Vallafestival (viis valda tähendaks võimalust alustada mais ja lõpetada septembriga tehes nii saarele ringi peale igal suvel), mis ühtlasi toetavad ka piirkonna turismi ja puhkemajanduse profiili osana piirkonna mainesõnumist.
- Ajalises formaadis on oluline lähtuda ürituste hajutatuse põhimõttest ning lähtudes Eesti mastaabis oluliste samalaadsete ürituste kalendrist vältimaks sama sihtrühma pärast konkureerimist samal ajal mujal toimuvate üritustega.
- Näiteks järgmise aasta kalendri kokkupanemist võiks alustada mai-september formaadist võttes arvesse, et nädalavahetusi on sellel perioodil 21 ning ajavahemikku jaanipäevast augusti alguseni peaks planeerima ainult väga kõrge profiiliga üritusi (kui üldse), kuna see on vastaval turul kõige konkurentsitihedam periood.
- Tasub mõelda ka aastase üritustekalendri ülesehitamisele kogu saare peale proovides jagada igale osalevale vallale eesõiguse korraldada just tema spetsiifikale vastavaid üritusi.

Suvelavastus koostöös teatritega – igal suvel erinev teater erinevas kohas;

- Suvelavastuste võimalikud Hiiu pärandiga seotud teemad näiteks - Ristimäe süünd, Vergi õpetaja(d), Leigri lood, Suuremõisa peremehed, Eiseni, Kallase, Ridala, Aitsami, Smuuli looming, Vanapagana lood, Ynglinga saaga, Oengo looming, (soome)rootslaste saabumine, “Tormide rand”,

4.1.6 Hiiu omapäranditooted & müütide ja legendide reanimeerimine

Hiiu omapärand / külaturism / rahvakalender

Hiiumaaga seotud legendid annavad võimaluse saare külastuskeskkonna elavdamiseks teeääraste puhkekohtade juurde vastavaid väikevorme – Hiiu omapärandit lahtiseletavaid stende ja legendidega seotud puuslikke (kohalike meistrite tehtud puukujud tegelaskujudest)

- Näkid
- Floora
- Fauna
- Hiiumaa persoonid
- Kohalikud rahvakalendriga seotud sündmused
- Hiiu rootslased (k.a. Kärdla soomerootslased)
- Hiiu kannel

Meite inimesed

Saarega seotud kuulsaimate tegelaste eksponeerimine osana külastuskeskkonnast.

- Puuslikud koos infostendidega
- Persoonüritused näiteks (muusikafestivalid (Tüür, Tobias), diplomaatiapäevad (Jaakson, Väljas), kirjanduspäevad (Kallas, Kross, Niit, Rummo, Sergio, Under), Leigrifestival, mõisahärrad (Ungern Sternbergid, de la Gardied ja Stenbockid).

4.1.7 Puhkuseosakupuhkemajad

Hiiumaal korraldatakse koostöös omavalitsustega Läänemere suvilamess (näide http://www.asuntomessut.fi/English/holiday/en_GB/holiday/), mille raames ehitatakse erinevatesse kohtadesse hajutatult ning arhitektuuri poolest Hiiumaa keskkonda sobivalt lahendatud puhkemajasid, mida hakatakse turule pakkuma puhkuseosakupuhkemajadena. Tegemist on privaatsemat ja kõrgema kvaliteediga puhkust pakkuva lahendusega, mis oma ehituslikult lahenduselt moodustavad omalaadsed ökoasumid.

4.1.8 Teemapargid ja –objektid

Teemapargid on tehisobjektid, hooned, ehitised ja paigad, mis on kavandatud külastajate ligitõmbamise eesmärgil ja sihilikult ehitatud nende vajadusi arvestades.

Arendatakse välja Hiiumaa pärandit elamuslikult pakkuvad teemapargid,– Onu Ööbiku park, tuletornid, Militaar-Tahkuna, Sõru merekeskus.

Veel valik ideesid edasisteks arendusteks - Metsseapark, Suuremõisa lossipark ja allee – Eesti mõisapärandi teemapark, teemakülad (näiteks Vahtrepa ajas ränne), Kraatri teemapark, Sarve ökosüsteempark, mereröövlipark (Ninametsa), Vanapaganamaa (ja nõiad), kuningas Ingvari haud, Hilleste lubjapärand, Suursadama laevaehitus, kivilabürintide park, Kukka rändrahnupark, laevahukukirikud, Leigri pärand (Tubala), Hiiurootslased (Dagösvenskarna - Rootsi küla või Reigi pastoraat), Ahrens, Kaljo Põllu, hülgepüük (Marihansu), Hiiu huumor (Miku Kaarel, Läku Eedi, jne.), näkid JA nafta.

4.1.9 Hiiu muhe mahemenüü

Koostatakse Hiiumaa muhe mahemenüü – loetelu ja retseptid saare toidupärandiga ja kohaliku toorainega seotud roogadest, mida saaksid pakkuda peale maakonna toitlustusasutuste ka Haapsalu ja Tallinna restoranid. Vastav menüü sisaldab ka Hiiu

muhedust roogade nimetuste ja kirjelduste kujul.

Toitlustusettevõtjatele korraldatakse Hiiu muhe mahemenüü koolitusi.

Igal Hiiumaal turiste toitlustavas ettevõttes peab olema menüüs vähemalt üks traditsiooniline saare või kohalikust toorainest valmistatud roog. Ehedat hiiu pärast toitu pakutakse Soera talumuseumis.

4.1.10 Paketeerimine

Koostatakse paketid koostöös Haapsalu ja Kuressaare hotellidega, mille komponentidena pakutakse koos majutusega vastates hotellides transporditeenust üle mere koos Hiiumaa ekskursiooniprogrammiga.

Pilootpakkumine avatakse suvehooajaga 2006, kusjuures pilootpakette tutvustatakse messil Tourest 2006 ja meediale koos vastava tutvumisreisiga mai teises pooles.

Pakette pakutakse ainult eelmisel päeval tehtud broneeringute põhjal, kusjuures eeldatakse kulude kokkuhoiu huvides, et nii Haapsalust kui Kuressaarest on võimalik kasutada kõigi hotellide peale ühte transfeeritransporti kummastki suunast.

4.1.11 Konverentsid-koolitused-preemiaturism

Konverentsid-koolitused-preemiaturismi teenuste pakkumised toimuvad Hiiumaa infomaterjalides omaette "Mõtte-Hiiumaa" alajaotusena. Turule pakutakse mitte ainult võimalust pinna kujul, vaid preemiaturismi elementidega temaatilisi pakette.

4.1.12 Külamajutus

Hiiumaa külaturismi pakkujad töötavad välja nn. külamajutuse toote, mida pakutakse turule eelkõige kohalikust pärandist huvitatud sihtrühmadele.

4.2 Informatsioon ja turundus

Informatsiooni, turunduse ja mainekujunduse eesmärkideks on Hiiumaale Läänemere regioonis tuntud turismisihtkoha ja siseturul tunnustatud turismisihtkoha ning puhkemajandus- ja elukeskkonna kuvandi kujundamine.

Selle saavutamiseks on oluliseim Lääne-Eesti regiooni ühise turundustegevuse teostamine koos Läänemaa, Pärnumaa ja Saaremaaga.

Hiiumaa peaturgudeks on siseturg (Tallinn ja Harjumaa) ja Soome.

Teisese tähtsusega turgudeks on Saksamaa, Rootsi ja Läti.

Seega on Hiiumaa võmeturgudeks siseturg (Tallinn ja Harjumaa), Soome, Saksamaa, Rootsi ja Läti.

Uuteks turgudeks ehk tulevikuturgudeks on Hiiumaale Venemaa ja Suurbritannia.

Kõikidel turgudel peale siseturu ja Soome on Hiiumaal praegu vara teha omaette turundust, sest kaduvväike on see osa turust, mida huvitab just ja ainult see saar ning enamiku turistide sattumine Hiiumaale on seotud Lääne-Eesti külastamisega. Seega tuleb turunduses olla koos Lääne-Eestiga ja võimalusel luua välisturgudele suunatud turunduskoostöö Saaremaaga ja siseturule suunatud turunduskoostööga Läänemaaga.

4.2.1 Turundusüritused

Siseturg

Osaletakse Eesti turismimessil Tourest kooskõlastatult Lääne-Eestiga.

Korraldatakse Lääne-Eesti siseturu turundusüritus Tallinnas mai alguses.

Korraldatakse tutvumisreise siseturu reisifirmade- ja meedia esindajatele.

Välisturg

Osaletakse turismimessidel Lääne-Eesti regiooni koosseisus:

- Matka (Soome);

- Tur (Rootsi);
- Balttour (Läti);
- ITB (Berliin).

Korraldatakse Lääne-Eesti turundusüritusi võtmeturgudel aprillis.

Korraldatakse koostöös Eesti saatkondadega välisriikides Lääne-Eesti presentatsioone võtmevälisturgudel.

Korraldatakse tutvumisreise välisturgude reisifirmade- ja meedia esindajatele koostöös Lääne-Eesti regiooniga.

Tutvumisreisid

Korraldatakse regulaarselt (igale sihtrühmale korra aastas) saarele tutvumisreise meediale, turismisektorile ja regionaalpoliitika sfääris töötajatele.

4.2.2 Turundusvahendid ja –kanalid

Hiiumaa turismislogan ja -logo

Töötatakse välja Hiiumaa turismimärk ja tunnuslause, mis sobib kokku ka regioonile väljatöötatava märgi ja tunnuslausega.

Trükised

Koostatakse Hiiumaad turismisihtkohana tutvustavad trükised:

- Üldkataloog (maine + turismiinformatsioon) võtmeturgude keeltes
- Messivoldik kaardi ja turismiinfoga (ka .pdf-ina allalaetav)

Koduleht võtmeturgude keeltes

Hiiumaa kodulehekülje turismiinfo pannakse üles võtmeturgude keeltes.

Messimeened ja suveniirid

Korraldatakse igal aastal turismisuveniiri konkurs (k.a. postkaardid), mille võitjatööst tellitakse tirazh Hiiumaa turismi turundusmeenena kasutamiseks.

Kolm esimest kohta saavutanud tööd saavad aastaks õiguse kasutada Hiiumaa ametliku turismisuveniiri tiitlit.

Videofilm

Tellitakse Hiiumaa turismivideo, millest tehakse kolm versiooni – pikk VHS/CD versioon turundustöövahendiks, lühike VHS/CD turundusmaterjaliks ja kodulehelt allalaetav videofail.

Praamid kui turunduskanal

Hiiumaa turismiturundustöösse kaasatakse praamioperaatorfirma kasutamaks praame aktiivsemalt turunduskanalina.

Meediakajastus

Koostatakse kvartaalne infoleht Hiiumaa turismiuudistest osana Lääne-Eesti regiooni ühisest infolehest kasutades seda meediatöövahendina.

Infoleht saadetakse regulaarselt meediakontaktidele ja see on saadaval nii regiooni portaalist failina kui paberkandjal regiooni turismiinfopunktidest.

Kantakse hoolt, et iga Eestimaine ajakiri kirjutakse korra aastas mingil Hiiumaa turismiga seotud teemal.

4.2.3 Turgude spetsiifika väljatoomine

Viiakse läbi Lääne-Eesti ühine turu-uuring, mille tulemustena selgitatakse välja nii regiooni kui maakondade täpsemad turundusteemad ja –tegevused igal võtmeturul.

Hiiumaa pöörab vastava uuringu raames erilist tähelepanu Rootsiga ühise aja- ja pärandiloo ärakasutamise võimaluste väljaselgitamisele.

4.3 Infrastruktuur

Hiiumaa turismi infrastruktuuri ja turismiobjektide arendamise eesmärgiks turismi kvaliteetseks pakkumiseks vajaliku mereturismiinfrastruktuuri, hästi säilinud looduskeskkonna ning pärandikeskkonna väljaarendamine.

4.3.1 Mereturismi infra

Väikesadamad

Väikesadamate arendamine Hiiumaal toimub vastavalt järgnevale prioriteetsusele:

- I. etapp – Kärkla, Heltermaa, Orjaku, Sõru
- II. etapp - Kõrgessaare, Suursadam, Kalana

Muud

Lääne-Eesti vastava arengukava ja teostatavusuuringu raames töötatakse välja Hiiumaa väikesadamate arengukava, mille eeltööna viiakse läbi Hiiumaa väikesadamate teostatavusuuring.

Lautrid

Toetatakse avatud merele ja maale pääsu lautrikohtade kaudu eramaadel juurdepääsu tagades.

4.3.2 Transport

Praamiühendus, bussid ja rendiautod saarel

Tipphooajaks töötatakse välja paindlikumad praamiühenduse lahendused. Saarel toimuva transpordi osas kindlustatakse bussitransport sadamatesse vastavalt praamigraafikule.

Rendiautosid pakutakse saare külastajatele ja turistidele juba sadamates.

Hanko-Lehtma

Koostöös Uusimaa regiooniga ja Hanko linnavalitsusega uuritakse võimalusi avada suvine laevühendus Hanko-Lehtma.

Lennuühendus

Soomest ja Rootsist avatakse suvine iganädalane regulaarlennuühendus.

Tallinn-Kärdla lendude osas lisatakse lende (7 päeva nädalas 2 reisi päevas) koos vastava ühenduse aktiivsema turundamisega Tallinnat külastavate välisturistide kui sihtrühma peale mõeldes.

Maanteed ja kruusateed

Maakonna kui turismiühikuna seisukohalt olulised rannäärsed kruusateed tehakse tolmuvabaks (näiteks Kalana tee).

Jalgrattarajad ja kergliiklusteed maanteeääres

Jätkub jalgrattaradade ja maanteeääreset kergliiklusteede arendamine ja tähistamine.

4.3.3 Info

Hiiumaa infopunktid

Arendatakse välja infopunktide võrk – näiteks Kärdla TIK + Heltermaa, Suuremõisa, Orjaku, Sõru ja Kõpu majakas.

Loodushariduskeskused

RMK arendab Hiiumaal välja loodushariduskeskuste võrgu.

4.3.4 Villaladu

Villaladust arendatakse välja suurte avalike ürituste multifunktsionaalne korralduskoht.

4.3.5 Endised militaartornid

Linnuvaatlusturismi arendamisel võetakse kasutusele endised militaartornid.

4.3.6 Viidad

Suurematele teedele asetatakse küladesse juhtivad viidad.

4.3.7 Jäätmekäitus

Prügimajandus (infrastruktuur, mahud ja töökorraldus) korraldatakse turismihooaja ja –voogudega arvestades.

4.3.8 Tualetid

Kõigi suuremate väliobjektide juures seatakse üles DC/WC-d.

4.3.9 IKT

Nii Hiiumaa kogukonnale kui külastajatele tagatakse virtuaalne juurdepääs globaalkommunikatsioonidele.

4.4 Oskusteave ja inimressurss

Hiiumaa analüüsi ja oskusteave tegevuste eesmärgiks on Hiiumaa kui sihtkoha tuntuse, turisminõudluse ja –pakkumise adekvaatse suhte, turismipakkumise omanäolisuse ja kvaliteetsuse ning jätkusuutlikkuse tagamise toetamine. Vastavad tegevused on osa Lääne-Eesti ühtse ja koordineeritud turismiregiooni ning –sihtkohana toimimisest.

4.4.1 Lääne-Eesti turismiuuringutes osalemine

Hiiumaa osaleb Lääne-Eesti turismiuuringutes:

- turismi tegeliku mõju väljaselgitamine (muuhulgas näiteks Saaremaa kruisisadama mõju naabermaakondadele);
- turu-uuring võtmeturgudel;
- tooteinventuur;
- statistika (küllastajad, turistid, töökohad);
- kliendiküsitlused (päritolu, käitumine, kulutused, rahulolu, soovid);
- teenuste ja teeninduse kvaliteedianalüüs.

4.4.2 Inimressurss

Täiendkoolitus

Hiiumaa osaleb kvartaalsetes Lääne-Eesti turismikoolitustes:

- avalikule ja kolmandale sektorile – turismi planeerimine ja arendamine ;
- ettevõtjatele – tootearendus ja turundus;
- teenindavale personalile – teeninduskvaliteet

Uus tööjõud

Lääne-Eesti regioonist saab Lääne-Eestis õppivate ja Lääne-Eestist pärit turismitudengite praktikabaas.

Igal aastal igas Eesti turismikoolis tehakse üks diplomitöö Hiiumaa temal

4.5. Koostöö ja turismipoliitika

Hiiumaa turismikoostöö ja -poliitika eesmärkideks riikliku keskkonna-, regionaal-, ettevõtlus- ja turismipoliitika mõjutamine Hiiumaale vajalike otsuste suunas, mille saavutamiseks on oluline Lääne-Eesti ühtse ja koordineeritud turismiregiooni ning – sihtkohana toimimine.

4.5.1 Turismipoliitika

Lääne-Eesti regiooni turismiuuringute raames selgitatakse välja ka turismi tegelik mõju Hiiumaal leidmaks konkreetseid argumente turismi arendamise toetamiseks.

4.5.2 Koostöö

Hiiumaa turismifoorum

- Foorum korraldatakse koostöös Eesti turismiorganisatsioonidega (EAS TAK, MTÜ Eesti Maaturism, jne). Foorumist kujundatakse aastaks 2008 välja Läänemere regiooni vastava valdkonna tippsündmus, mis on ühtlasi kandev üritus Eesti kui turismisihtkoha ametlikus turunduses.
- Foorumi otseseks eesmärgiks on saareturismi valdkonna arenguvõimaluste ja –probleemide arutamine ala asjaliste seltskonnas.
- Foorumi kaudseks eesmärgiks on nii Eesti kui ka Hiiumaa vastavate võimaluste ja pakkumise tutvustamine rahvusvahelisele turismiüldsusele, -meediale ja –turule.
- Foorum toimub 3 päeva formaadis - 1. päev konverents, 2. päev Hiiumaaga tutvumine, 3. päev töötoad.
- Foorumi territoriaalseks formaadiks on erinevatel aastatel 2006 Eesti, 2007 Baltimaad, 2008 Läänemere regioon.

Rollijaotus

Täpsustatakse turismipoliitiline rollijaotus ja lepitakse kokku konkreetse koostöös ahelas

riik-regioon -maavalitsus-kohalik omavalitsus-kolmas sektor-kogukond-ettevõtlus.

Lääne-Eesti regioon

Asutatakse Lääne-Eesti regiooni turismi katusorganisatsioon, mille põhieesmärk on koordineerida ja arendada turismialast tegevust ning arendada turismiettevõtlusele vajalikku keskkonda Lääne-Eestis.

Läänemere regiooni koostöö (Via Baltica Maritima)

Lääne-Eesti regiooni raames asutakse arendama rahvusvahelist regioonidevahelist turismiarenduskoostööd Soomest Ahvenamaa, Varsinais-Suomi ja Suomen-Eteläkärki piirkondadega kaasates partnereid Läti ja Leedu rannikult.

Hiiumaa jätkab koostööd B7 Läänemere saarte koostöö (Baltic Islands Network) raames ja ka Stockholmi arhipelaagiga.

Hiiumaa-Läänemaa-Saaremaa

Eelkõige turunduses, kuid ka tootearenduses teeb Hiiumaa koostööd Läänemaaga ja Saaremaaga ka väljaspool Lääne-Eesti ühiseid tegevusi.

Ettevõtjate koostöö

Hiiumaa turismiettevõtjatele korraldatakse korra kvartalis koostööümarlaudu.

Koostöö Pärnu, Kuressaare, Haapsalu ja Tallinna turismikoolidega

Lääne-Eesti regioonist saab Lääne-Eestis õppivate ja Lääne-Eestist pärit turismitudengite praktikabaas.

Igal aastal igas Eesti turismikoolis tehakse üks diplomitöö Hiiumaa teemal

4.5.3 Hiiumaa turismikoosluse kui klatri arendus

Hiiumaal arendatakse turismikooslust turismiklatri Eesti piloodina, kuna saar on optimaalne ja ehk ka ainus turismiklatri mõõtu välja andev maakond. Hiiumaa turismiklaster koosneb sarnase pakkumisega ning koostööd tegevast ettevõtete kobarast, mida toetavad kohalikud tugistruktuurid, institutsioonid ja organisatsioonid. Hiiumaa turismiklaster täidab kõik klatri kriteeriumid - g

eograafiline aglomeratsioon, v

ertikaalne ja horisontaalne integratsioon (koostöövõrgud), innovatsioon ja s

otsiaalne kapital (koostöö, usaldus, oskusteave).

5. Tegevuskava 2006-2010

Tootearendus

	Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	Vastutab	Vahendid
4.1.1	Madalhooaja toode	06/08 pakkumine Aktiivse puhkuse matkad Koolide kevadkampaania	05/09 pakkumine Aktiivse puhkuse üritused Koolide sügiskampaania	Jääturism			MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.2	Loodusturism	Marsruudid	Paketid Mereline Hiiumaa				MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.3	Aktiivne puhkus		Pilootpaketid Maineürituse ettevalmistus	Maineürituse piloot			MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.4	Mahewellness-turism		Wellness- koolitused ja pilootpakkumine				MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.5	Üritused	Hiiumaa tippürituse ideekonkurss	Maakonna ürituskalendri koostamine Lavastuste tellimine	Hiiumaa tippürituse käivitus Maakonna ürituskalendri käivitamine Lavastuste käivitus			MTÜ/ KOV-d	Oma- vahendid, 4.6.2

4.1.6	Omapäranditooted & müütide ja legendide reanimeerimine			Külastus-keskkonna animeerimise ettevalmistus	Külastus-keskkonna animeerimise käivitus, puuslikud ja info		MTÜ/ KOV-d	4.6.2
4.1.7	Puhkuseosakusuvilad		Tasuvusuuring	Ettevalmistus	Ehitus		MTÜ/ KOV-d	Oma- vahendid
4.1.8	Teemapargindus		Tasuvusuuring	Ettevalmistus	Rajamine		MTÜ/ KOV-d	4.6.2
4.1.9	Hiiu muhe mahemenüü	Menüü koostamine	Menüü koolitused	Igas ettevõttes Hiiu roog saadaval			MTU/ Tuuru/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.10	Paketeerimine	Haapsalu	Kuressaare				MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.11	Konverentsid- koolitused- preemiaturism		Preemiaturismi koolitused	Pakkumise algus			MTÜ/ pakkujad	Oma- vahendid
4.1.12	Külamajutus							Oma- vahendid, struktuuri fondid

Turundus ja info

	Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	Vastutab	Vahendid
4.2.1	Turundusüritused		Matka, Tur, Tourest Turundusüritus Soomes Saatkonnaüritus Soomes Soome reisifirmade tutvumisreis Turundusüritus Tallinnas Eesti reisifirmade tutvumisreis	Balttour, ITB Turundusüritus Rootsis Saatkonnaüritus Rootsis Eesti meedia tutvumisreis Soome meedia tutvumisreis Rootsi reisifirmade tutvumisreis	Turundusüritus Saksamaal Saatkonnaüritus Saksamaal reisifirmade tutvumisreis Rootsi meedia tutvumisreis		MTU/ pakkujad/ KOV-d	Oma- vahendid
4.2.2	Turundusvahendid ja -kanalid	Turismislogani ja -logo konkurss Üldkataloog Voldik Portaal FIN, ENG Infoleht EST	Portaal GER, SWE Infoleht ENG Turismisuveniiri konkurss Videofilm	Portaal RUS			MTU/ pakkujad/ KOV-d	Oma- vahendid
4.2.3	Turgude spetsiifika väljatoomine		L-E turuuring FIN	L-E turuuring SWE	L-E turuuring GER		MTÜ/ Tuuru	INTER REG

Infrastruktuur

	Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	Vastutab	Vahendid
4.3.1	Väikesadamad	Ettevalmistus Orjaku ehitus algab Kärdla tasuvusuuring	Kärdla ettevalmistus	Kärdla ehitus Kõrgessaare avatud			KOV-d/ Tuuru	4.6.2, Oma- vahendid
4.3.2	Transport	Tipphooaja lisabussid praamidega seoses Kruusateed tolmuvabaks	Lennuühendu s Soomest Lisapraamid Kruusateed tolmuvabaks Hanko- Lehtma (Kärdla) laevaliini tasuvusuuring	Kergliiklus Lennuühendu s Rootsist Kruusateed tolmuvabaks	Kruusateed tolmuvabaks		MV/ KOV-d/ Tuuru	Oma- vahendid
4.3.3	Info	TIP-i võrgu tasuvusuuring	TIP-i võrgu ettevalmistus	TIP-i võrgu rakendus			KOV-d/ Tuuru	4.6.2
4.3.4	Villaladu							Oma- vahendid, 4.6.2
4.3.5	Endised militaartornid							Oma- vahendid, 4.6.2
4.3.6	Viidad	Külade viidad						Oma- vahendid, 4.6.2

4.3.7	Jäätmekäitlus	Prügimajanduse korralduses turismihooaja ja -voogudega arvestamine						Oma- vahendid, KIK
4.3.8	DC/WC	Suuremate väliobjektide juures						Oma- vahendid, KIK
4.3.9	IKT	Virtuaalne juurdepääs globaalkommunikatsioonidele						Omavahendid, struktuurifondid

Oskusteave ja inimressurss

	Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	Vastutab	Vahendid
4.4.1	L-E turismiuuringutes osalemine	Ettevalmistus	Käivitus				MTÜ/ Tuuru	INTERREG
4.4.2	Inimressurss	Ettevalmistus Diplomid	Käivitus Praktikabaas				MTÜ/ Tuuru	Oma- vahendid, MKM

Koostöö ja turismipoliitika

	Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	Vastutab	Vahendid
4.5.1	Turismipoliitika	Ettevalmistus	Teostus				MTÜ/ Tuuru	Oma- vahendid
4.5.2	Koostöö	I Foorum Rollijaotuse diil L-E regiooni asutamine Diil Soomega Hiiu-Lääne- Saare ühisdiil Ettevõtjate ümarlauad Koolide diplomid	II Foorum VBM ühisprojekt Praktikabaas	III Foorum			MTÜ/ Tuuru/ MV/ HOL	Oma- vahendid, 1.1
4.5.3	Klaster	Ettevalmistus	Piloot				MTÜ/ Tuuru	Oma- vahendid, MKM

Omavalitsused

Kärdla	2006	2007	2008	2009	2010	Vahendid
Väikesadam	1 712 999,1	1 176 499,1	1 500 000	1 500 000	2 000 000	Interreg IIIA, erasektor
Rannapiirkond	1 129 301,1	1 129 301,1				Interreg IIIA
Veeturismikeskus						
Tervisekeskus						
Jalgrattainfra	500 000	1 612 099				4.6.2
Onu Ööbiku Park	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	2 000 000	Interreg IIIA, 4.6.2, erasektor
Käina						
Kassari rand	180 000	20000	20000	20000	20000	KIK, KOV, era
Kassari ranna ja puhkeala arendusprojekt	100 000					Sisemin.
Kassari ranna ja puhkeala arendamine		500 000	500 000	500 000	500 000	EL, KIK, KOV
Kassari külaseltsi muuseumi rajamine (hollandi tuulikusse)		150 000				3.3, MTÜ KOV
Käina kadiraja rekonstrueerimine	1500 000					4.6, KOV, era

Käina kiriku restaureerimine kirik-kontsertsaaliks		600 000		2500 000		Muinsuskaitse, kirik, KOV
Käina kiriku atraktiivsemaks muutmise	450 000					EAS, KOV
Käina spordihoone teenuste laiendamine (tervisekeskuseks)		2000 000		2000 000		EAS, KOV, era
Ratsamanezh		2000 000				4.6, KOV, era
Orjaku sadama arendus	8 000 000	7 000 000				4.6, KOV, era
Orjaku linnutorn		400 000				KIK, MTÜ, KOV
Kõrgessaare						
Kõrgessaare sadam	x	x	x	x	EE	EE, MTÜ, KOV, projektid
Lautri- ja puhkekohad	x	x	x	x	RMK ja KOV	RMK, KOV, Riik
Kalana Sadam + infrastruktuur	x	x	x	x	MTÜ ja EE	MTÜ, EE projektid
Lehtma sadam	x	x	x	x	EE	EE
Ninametsa tervise- ja suusarada		x			KOV	KOV + projektid

Tahkuna tuletorni kompleksi väljaarendamine	x	x	x		KOV ja MTÜ	KOV ; EE, MTÜ, Veeteede Amet, Muinsuskaitse) projektid
Ristna tuletorni kompleksi väljaarendamine		x	x	x	KOV	-, -
Kõpu tuletorn	x	x	x		KOV ja eraettevõtjad	-, -
Kohalikud teed	x	x	x	x	KOV	KOV ja Riik
Jalgrattateed	x	x	x	x	KOV	KOV, projektid,
Objektide viidastamine	x	x	x	x	KOV	KOV, MV, MTÜ projektid
Malvaste kabel					Kirik	Kirik, riik, MTÜ
Kalana kabel		x	x		Kirik	Kirik, MK, riik
Reigi kirik ja pastoraat	x	x	x	x	Kirik	Kirik, MK, riik, EE; EI (eraisikud) KOV, projektid; MTÜ
Puski kirik			x	x	Kirik	Kirik, MK, riik, EE; EI
Luidja tuulik	x	x			MK	MK, projektid

Hüti klaasikoja asukohta märkimine		x			MTÜ ja KOV	KOV, EE, MTÜ, projektid
Ajaloo- ja militaarkeskus	x	x	x		MTÜ ja KOV	MTÜ, KOV, Projektid
Avalikud esinemiskohad (Kõrgessaare mõisapark+müür, Kõrgessaare jaanituleplats jne).	x	x	x	x	KOV	KOV, EE, projektid
Andrusemäe puhke- ja suusaala väljaarendamine		x	x		RMK	RMK, KOV, projektid
Ristna Surfiparadiis	x	x	x	x	EE	EE, MTÜ ja projektid
Luidja ja Mangu supuskohad	x	x	x		KOV	KOV, EE, ja projektid
Kirukulahe puhke- ja veespordiala väljaarendamine	x	x			EE	EE, KOV, projektid
Vallamaja restaureerimine	x	x			KOV	KOV, MK, projektid
Avalikud spordiväljakud (Lauka, Kõpu ja Viskoosa spordi- ja mänguväljakud)	x	x	x	x	KOV ja MTÜ	MOV, MTÜ, riik, EE, projektid

Kõrgessaare mõisaait	x	x	x		KOV	-, -
Muinsuskaitse objektide korrastamine, taaskasutuselevõtt (Kõpu mõis, Kõrgessaare tamm (jalgrattarada) , militaarobjektid (Ristna, Palli, Tahkuna, Lõimastu)	x	x	x	x	MK ja KOV	MK, KOV, riik; projektid, EE , MTÜ
Külade seltsitegevuse majad	x	x	x	X	MTÜ	MTÜ, projektid, KOV
Tervisemaja ja Valitsejamaja kasutusvaldkondade laiendamine (jõusaal, kultuuriüritused, suvised laagrid jmt.)	x	x	x	x	KOV	KOV, MTÜ, projektid
Mihkli talukompleks – muuseumi arendustegevus	x	x	x	x	Muuseum	Muuseum, riik, projektid
Viinaköök	x	x	x		EE	EE, projektid, MK
Ristimägi kompleksi väljaarendamine		x	x	x	KOV ja EI	EI, EE, projektid, MK, kirik
Loodusturismi objektid, külalismajad, loodushariduskeskused	x	x	x	x	MTÜ, RMK, KOV	MTÜ, RMK, KOV, projektid

Toitlustamise edasiarendamine (Lauka, Kõpu)	x	x	x	x	KOV ja EE	KOV, EE
Valla asutuste majutusteenuse osutamise võimaluste arendamine	x	x	x	x	KOV	KOV, projektid
Pühalepa						
Objektide restaureerimine	x	x	x	x	x	Riik,KOV
Suuremõisa loss	x	x	x	x	x	Riik,KOV
Soera Talumuuseum	x	x	x	x	x	KOV,riik
Suuresadama Ait, Meremuuseum	x	x	x	x	x	KOV,riik
Pühalepa Kirik(orel) 1 miljon EEK-i	x	x	x	x	x	Kogudus,riik, KOV
Pühalepa Kiriku Orelifestival		x	x	x	x	Kogudus,riik, KOV
Rannaääre teed (puhkekohad,ujumis rannad,infotahvlid,looduskund vaated jne.)		x	x	x	x	KOV,riik,

Tervisespordi keskus Palade-Paluküla-Kärdla	x	x	x	x	x	Riik,KOV
Heltermaa ujumisranna välja ehitamine		x	x	x		KOV,riik
Lautri ja puhkekohad	x	x	x	x	x	Era,KOV,riik
Kohalikud teed	x	x	x	x	x	KOV,riik,era
Tuulikud	x	x	x	x	x	Era,KOV,riik
Paluküla kirik		x	x	x	x	Kogudus,KOV,riik
Kuri endine koolimaja		x	x	x	x	KOV,riik
Suuremõisa vabaõhulava		x	x	x		KOV,riik
Sadamad (jooksvalt)	x	x	x	x	x	Era,KOV,riik
Ujumiskohtade välja ehitamine ja kaardistamine	x	x	x	x	x	KOV,era,riik
Emmaste						
Mänspe kirik	45 000	25 000				KOV, projektid
Emmaste kirik	15 000		250 000			KOV, projektid
Liivalauka puhkeala		200 000	50 000			KOV, projektid

Nurste puhkeala	20 000	100 000	300 000	100 000		KOV, projektid
Loodusturismi rajad ja linnuvaatlustornid	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	
Tohvri kaitserajatised	50 000	250 000				KOV, projektid
Sõru Merekeskus	8 000 000	1 500 000	100 000	100 000	100 000	KOV, projektid
Lautrikohad	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	
Harju ja Külama tuulikud	10 000	10 000	10 000			KOV, projektid
Jalgrattateed	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	KOV, projektid
Tolmuvabad teed	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	KOV, projektid
Avalikud spordiplatsid (Mõisa, Emmaste)	950 000	15 000				KOV, projektid